

СНИМОККА: СССР НХСБ-ээр сэтгэвчтэй бичигдсэн. ССТА фотохрониката.

Быйыл Сыланга общественнай сүөһү урунку сылар курдук үгүс айдыга, өлүүтү-сүтүүтү сүөх эттигиз мыстабыта. Ыанныы сүөһү сайынныгы маччирэнтэ уот курдук орто туруктаах үктэммитэ.

Совхоз отделение салалтата фермалар сайылыка тахсыларын эмиз биримэтигэр тэрийбитэ, бэс ыйын бастагы нэдиэлэтин иһинэн бары мистэлэрин булбуттара. Ити, бириэ. Ийиниэ, хас ферма ахсын эби аһылыгы бэлэмнииргэ аналлаах өбөрүлөбүтү тураруллубута. Үсүһэ, сүөсүһүттэр өлөрөр дьылларын уоттарын көрүүгэ болбөмтө эмиз ууруллубут курдуга.

Онон сайылыка тахсыы сабана сылааннар быйыл үтү ылыныны үрдэтигэ балачча тэриммиттэр дьон сурах. Субуруускай аатынан совхозка эр буолбаниа, оройуонга бүтүн-нүүтүгэр иһилибитэ.

Ол эрэри, мистэлэ сылдьан көрдөхкө, үлэ дьонун кытта көрсөн кэлэстэххэ, бу бэйлээх өң, өлгөм маччирэнтэххэ, үөнэ-көйүүрэ сүөх сайынга совхоз саамай бөдөн отделение-тыгар үтү ымын үрдэтигэ быйыл да улахан уларыыны кыһайан тахсыбат куттала үөскээбит.

Онон пятилетка бастагы сылын агарын түмүтүүр маччирэнт бири тахыы ыйа — бэс ыйа хайыы үйэ ааста, саамай сайын ортото субутиинэн кэллэ. Ол үрдүнэн Сылан фермаларыгар үлэ-хамнас турдуга мөлтөх, үтү ымаа аһуыбат. Ону маньык аһыах сылларалар да бигэргэтэллэр: үтү ыла-вой ымын алта ыйдаах былаана отделениега баара-суора 75,2 бырыһыан толоруллан, 99,5 тонна үтү ситэ ымынатах, оттон бири фуражнай ынахтан 696 кг онугар 509 кг эрэ ылыллыбыт. Бэс ыйыгар да балаһыаньа түпсүбүтэ, фураж-най ымаа ахсыттан 56 кг үтү ылаантан итэбэс ымын. Фермаларга эби аһылыгы ааспыт ый 24—25 күнүрүгэр дьэри эрэ сиппиттэр, онтон бэттэх ыма биллэрдики таһнары түспүт уонна хаһан Амма түгэбүтүн нөбүрүм тизлэн өрү-һүнүү буолара биллибит.

Муор-туор кэпсэтин

Аһыах сыллараста аһаан-мичинэн тутулуубут Хонго дьон саһа сайылыка кэлэбит. Муостата сүөх, иһин бэрбэксингэр дьэри көһөрүк-сүөх, баараан бөлө-бүт дьэбүс титиниккэ уонтан тахса ырыой сөрөхтөрө сылар, сөрөхтөрө турар. Титиник таһналар хөтөд оттулуубатаа ырааппыт, өмөстөр күүбүс-курданахтар.

Манна Түөһүтөн кэлэн үс ыма-нымыксыт сайылаан өлөрөр. Уонтан эрэ тахсалыы ынахтаахтар. Үүккэ былааннарын доп курдук агарын эрэ толорон иһэллэр. Бэс ыйыгар ферма үрдүнэн сорууда-тарын үс ымыннан иккинни да ымайбатар, ымаа ахсыттан 208-тыы кг ымы былаанналарын 134-түү кг эрэ тутуспуттар.

Көпсөтөн биллэххэ, бу дьэбүс коллективка үлэ-хамнас үөтэлэ-бит суолга киирбит. Соруудагы толорор маньыксыт кэллэ дуо, сүөх. Сайылыка тахсыттарын утаа, эби аһылык баарыка, күн-нэ бири көмөлөһөн түөрт центнер курдук үтү ымы сылдыбыттар, ий бүтүүтүгэр онтон түөрт ымы-кыттан бириэ сүөх буолбут.

— Ыма көтүүтэ сүөх буолан

Икки титиник — икки аһы усулуобуйа

Тамныкык — Үһүн Күөл бири-гэдиин бири саамай чугас уон-на бөдөн фермата. Манна аһыс маньыксыт 120-чэ ынары ымы. Хонгодо тэһиһэтэххэ, бу фермага үлэ-хамнас балачча барар эрэри, түмүгэ сөччө-бачча кыһайан көс-түбөт. Бири тиг усулуобуйага үлэһир буолан баран аһынытын, өрдүк уратылаһар көрдөрүүтү дьон манна бааллар.

Анна Николаевна Нөгөнниин: маньыксыттабыта 20-чэ ыма буолбут. Сыл аһаардаагы сорууда-рын 7 бырыһыан, бэс ыйынаа-рытын 9 бырыһыан аһаартабыт. Быйыл хас биридин ынарыттан 877-лин кг үтү ымабыт, ол иһин-гэр бэс ыйыгар 263 кг онугар 288-ык. 17 ынахтаага барыта төрөбүт. Күтүгэ уолсайа икки

центнергэ чугаһыыр үтү ымы. Көккөлөһө үлэһир маньыксыт-тын — М. П. Винокурованы кыт-та бири баһылыах үлэһиттэр быһыналарынан куоталаһа лар абит.

Мария Прокопьевна — совхо-һугар биллэр үлэ ветерана, «Бо-чуот Знага» орден кавалера. То-һо да сааһыра бардар, билигин даһаны үлэтин-хамнаһын үөһү-гэр сылдыар.

— Төхсүс пятилетканын бу кэлбигин үлэһин түмүктүүр бы-лааннаабым да, маньыксыт тигиһөт буолан үлэһин сылдыа-бын. 13 ынарым төрөтө, түөрт-дүм кытарах. Бу күнүргө 180-ча килограмы ымын, ону даһаны бурдугум төбөдө баар буолан уонна үтү бөлөһөдө көмөлөһөн,

дьян көпсир Винокурова.

Көккөлөһө секцияга — урук-кута оройуон биллиилээх бөрөө көрөһүтү, эмиз «Бочуот Знага» орденнаах, быйыгыттан ыла бэ-йэтин баһаһыан маньыксыт таан эрэр коммунист М. У. Дан-цова. Киниэхэ ааспыт сылларга подосека сылдыбыт ынахтары сыһаарыттар. Омос көрүүгэ, ба-ры да бөдөһнөрө, куттара-таас-тара толорула диккиһиһэн дьэ сүөһүлэр. Ол эрэри, сыһыан көрдөхкө, сөрөхтөрө итэбэс-эмий-дэхтэр, сөрөхтөрө холоһоннары-нан, ыма үөһэмэтэхтэринэн ол бэс үлэһин, сыраны-сылбаны биллэрэр эрэйэр маньыкытар абит. Зоотехник Б. П. Башнев да этэ-ринэн, Мария Устиновна бөйүтэ да көпсиринэн, быйыл маньык-сыт үтүс үлэһин көрөбүт, ынах-тарын дьэ саһаардыы сыһыан, иччитигэн эрэр абит. Көрдөрүүтэ, биллэн турар, сөччө бөдө сүөх, ол эрэри аһыттартан олус намы-һах буолбатах. Билигин күнүгэ вадвойуан 110-ча килограман түспүт абит. М. У. Данцова бу пятилетка устатыгар туруорум-мут сөрүгүн, ымыкыт аһыһэтэ-лэстэбэтин кыһаан да төлөрөгө дьулуура улахан. Ону кини кэ-рэхсик эрэ соп.

Оттон бу кыра саастаах Сени-тын көмөлөһүннэрэ сылдыар 20-чэ ынахтаах Анна Васильевна Никитина — эмиз үлэ ветерана, ферма старшайа.

— Үөтэлэ сүөхпүт. Көөн-нөрбөбүт бүтөн үтүгэс биллэ тар-дан эрэр. Аһыах хонтоһаарыта күнүгэ 130-ча кг ымын. Били-гин центнер эрэ курдукка түстүм. Хайыаһытыл, түүх эмэ кэһир дьэри ымаы быһа түһэрбэскэ дьулуһан көрөһүт буоллара, — диир кини.

Бу хас да сыл буоружан туран баран быйыл саһа муосталаммыт титиниккэ барыта алта маньык-сыт үлэһир. Үтү ымаа төһө да үрдүгэ суорун иһин, дьон үлэ-лиир усулуобуйата балачча түп-сүбүт. Оттон кинини кытта көк-көлөһө турар былыргы үйэтээди саһаархай титиниккэ адьас аһын хартыына. Кини тобугар тигиһэ баараан буолбут секцияга элэр-гөн кымы ынах ымы өлөрөр. Бу — Александра Докторова. Манна кэлбитэ бастагы сайына. Үлэһэ-бит-сылларыгар көрөһөтөх ыма-

хан усулуобуйатыгар түбэспитин хөмөһөн сөһөспир. Титиник үрдэ-саргы-саһаарай, ардах курдатыы түһэр абит. Эбигитин халдыаһы оттуттөн уу сүүрүтүрөн киирэн ынахтар турар сирдэрин билдээ-бит. Шура быйыл иһэр табыл-дыбатаһын этэр: икки төрөбүт ынага сайылыка тахсыы сабана ыраах Бөрө улаастаһар күрөөн тигиһиттэрин ким да дьаһайан төһөрбөтөх. Билигин ол туһунан көпсөһит да буолбуттар. Бу күн-нөргө ымы 11 ынагыттан 80-тан эрэ тахса кг үтү ылар. Былаан, сорууда дьон туолбатаһа өр буол-

бут. Оттон дьик сыратынан, кы-һаһытынан көрөр буоллаһа, кымыс аһыттарын түүх да итэбэ-һэ сүөх үлэһир абит. Киниэхэ болромто, усулуобуйа суога дьон иһиник.

Шураны кытта бу эргэ титиник-кэ Дария Дьячковскай дьон эдэр кымы саһа үлэһэн эрэр. Көрдө-рүүтэ кыһаана сүөх: бэс ыйы-гар ынаһын аһыттан 239-түү кг ымабыт. Зоотехник этэринэн, үлэ-һэн, үөрөнөн итэбэһэ иһитэ Ан-на Николаевна туһаһын хатарыан сөн иччат.

Көрдүгүннээхтэргэ көмө наада

Анна Афанасьевна Никифоро-ва старшайдаах 100-төн тахса ынахтаах Көрдүгүннээх ферматы-гар да балаһыаньа аһыттартан ордуга сүөх: сыл аһаардаагы бэ-лаан түөрт ымыкыттан үһө төлө-рулуубут, оттон бэс ыйынаагы 30 бырыһыанынан туолбаһа хаалыт. Соруудаһын ферма стар-шайа эрэ толорор. Маньыксыт-тар нөбөрүускаһа эмиз төһө сүөх, аһыах ынахтаахтар салла-тара хөмөөхтөр.

Бу фермага тэрээһин итэһэтэ-рэ өрдүк дөбигис хараһа бэра-һыллаллар. Хас да сылааһыта тутулуубут балачча кыһа-куон титиник баччаһыга дьэри муос-таһамакка, былыргылыы буору-нан турар. Кураһыта буор-сымы тиергэнгэ да, титиник да иһигэр көтөрө, оттон ардахха-сирдэххэ баһаарыһаһаа чуолкай. Ыан-ныксыттар сопко этэллэр: ман-нык усулуобуйага үтүгэс хайаан ыраас буолуой! Эһаһыта да он-нук. Ол үрдүнэн бу сааһай ыраах, кыһаан суоллаах-иһэтээх буолан үтү ардыгар нэдиэлэ да тухары

кыһаан уюллубут сиригэр иһит-хөмүүс да тигиһөт абит, бэл ыма-ныксыкка бири бидөн кыһайан көстүбөт. Кыратынан буоллары-на, фермага маарылаа даһаны сүөх, биридин метр эрэ курдук тиксэбитэ эргэриһтө ырааппыт. Ыксаан үүтэрин ыраас быһа-һынан, түбөһиһэхчэ чараас таһа-һынан сипдэһиһтэ күһэллэһи-тэр. Сөһпэрэһтэр чаһыһан эмиз хөмөөхтөр абит, алдыһыт буо-лан үтү эрийэр түбэлтэлэригэр олус эрэйдэнэллэрин туһунан көпсиринлэр.

Көрдүгүннээх — Улахан Е. Өл биригэһэтиин фермата. Көлөргэ-баһаарга ыраах, чыаһи сир буолан салалта, хонтуруол да күһиһтэ олохтоһмөт. Маньыксыттарга са-һытэ тигиһөт ынахтар хаһан, хон-тан толорулаллара, ааспыт ыйга кыһай ымыкытаһа үтү хайдак сүтэриллэрэ биллибит. Салалта бу фермага үлэ тэрээһинин түп-сарыһа, үтү ымын үрдэтигэ суһал дьаһаллары ылаһына, өй-дөн өлөрөр коллективка көмөлөс-төрүһа саһаһыһы.

Ыччаттар тутан олороллор

Маньыксыттар өлөрөр-уоп-сайдарыгар киирбиппит, хас да эдэркээн кыргыттар күнүскү чэй-дэрин иһлэри үөрэ-көтө, үөмөхтэ-һэ сылдыаллар.

Билигин кытта Наталья Дьяч-ковскай дьон бэрт чөбүр, үчүгэй тыллаах-өстөөх, элэһкэй кымыс — эвено старшайа көпсөттэ. Кини-лэр аһыһаһар абит. Онтон сөрөх-торо, быстах кэлэн көмөлөһөн баран, субу күнүргэ (орто өскүө-лэни бүтөрөн фермага таһсар

кыргыттар кэллэллэр эрэ) аһын үлэһэ көһөрү өлөрөллөр. Кыр-гыттар, төһө да былааннарын чыһаһарын курдугунан толорбө-төллөр, быйыл балачча сыралас-пыттар. Саамай үчүгэй күһиһи-гэр тоһаһатан өрдүк үтү ымы сылдыбыттар. Оттон көһиһи күһиһтэ (эби аһылык бүһүтү-нэ сибээстээн) үтү ыма тардыах курдук буолбут.

(Бүтүүтүн 4 стр. көр).

Эрилик Эристын аатынан совхоз Чабырдаагы отделение сүөсүһүттэрэ сайынныгы маччи-рөнт ыдарыгар үтү ымын манна үрдэтэргэ со-руктанан үлэһинлэр. Бостууктар ымаа төһө-хана маччииһарын уонна сүһүтүн ситиһэллэр, оттон маньыксыттар күүс сирэм көмэ дьэбэһэ эби аһылыгы күүсэ уонна тигиһин быһаһа снэ-тэргэ кыһааллар. Көхтөөх үлэ түмүгэ да үчүгэй, отделение үрдүнэн күһиһэ ымаа ахсыттан 8—9 кг үтү ымаар.

Маньыксыттар социалистическай куотала-һыларыгар бири бастаан иһэһчигин Евдокия Михайловна Митина буолар. Бу өр сылларга сүөсүһүтүнэн үлэһэбит, элбэх оһыттаах ман-ныксыт кыстык ыдарыгар бири фуражнай ынагыттан үтү ымын соруудаһын 110 быры-һыан толорбута. Оттон саһа пятилетка бастагы сылын алта ыйыгар үтү ымаһын графитын тө-лөрүүнү 130-тан тахса бырыһыанынан тутуһан кэллэ, онон отделение маньыксыттарың ортоту-гар куоталаһыһа иккис иһэтэргэ таһыста.

Синиһиһа: маньыксыт Е. М. Митина.

САНААНЫН №-рз 80